

СЕКЦІЯ 4

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 321/342:352+332.1/711

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-6-11>**Гапак Н.М.***кандидат економічних наук, доцент
Ужгородського національного університету***Бойко Я.М.***кандидат економічних наук, доцент
Ужгородського національного університету***Напак Nataliya***PhD in economics, Associate Professor
Uzhhorod National University***Boyko Yaroslav***PhD in economics, Associate Professor
Uzhhorod National University*

МІЖСЕКТОРНЕ ПАРТНЕРСТВО «МІСЦЕВА ВЛАДА – БІЗНЕС» У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ: ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ

LOCAL GOVERNMENT-BUSINESS INTERSECTORAL PARTNERSHIP IN TERRITORIAL COMMUNITIES: EMPIRICAL ANALYSIS

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто результати опитування підприємств Закарпатської області (анкетування) та органів місцевого самоврядування територіальних громад (глибинні напівструктуровані інтерв'ю) щодо їхнього бачення власної участі у міжсекторному партнерстві. Воно було проведене в рамках наукового дослідження «Партнерські підходи до розвитку громад поліетнічного прикордонного регіону». У ході опитування визначено ресурси, яких бізнес потребує від такого партнерства, та ресурси, які він вкладає чи готовий вкладати у нього. Також виявлено основні причини, що спонукають бізнес до співпраці, та основні вигоди, які він очікує отримати від міжсекторного партнерства. Проаналізовано наявні зв'язки «місцева влада – бізнес», які склалися у територіальних громадах Закарпаття, залежно від типів територіальних громад (сільські, селищні, міські).

Ключові слова: міжсекторне партнерство, територіальна громада, органи місцевого самоврядування, бізнес, співпраця, зв'язки, взаємодія, опитування, партнерські підходи.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены результаты опроса предприятий Закарпатской области (анкетирование) и органов местного самоуправления территориальных общин (глубинное полуструктурированное интервью) относительно их видения собственного участия в межсекторном партнерстве. Он был проведен в рамках научного исследования «Партнерские подходы к развитию общин полиэтничного приграничного региона». В ходе опроса определены ресурсы, в которых нуждается бизнес от партнерства, и ресурсы, которые он вкладывает или готов вкладывать в него. Также определены основные причины, которые побуждают бизнес к партнерству, и основные выгоды, которые он ожидает получить от межсекторного партнерства. Проанализированы имеющиеся связи «местная власть – бизнес», которые сложились в территориальных общинах Закарпаття, в зависимости от типов территориальных общин.

Ключевые слова: межсекторное партнерство, территориальная община, органы местного самоуправления, бизнес, сотрудничество, связи, взаимодействие, опрос, партнерские подходы.

ANNOTATION

Community partnership capacity is its ability to actively interact with various partner actors from other sectors on a contractual basis in various spheres of social and economic life. Partnerships increase the potential of communities, trigger synergies, and increase the capacity of communities to identify, evaluate, analyze and influence the state of any social and economic problems that is important for the community. The article summarizes the characteristics of the current state of interaction between local governments and business (the level of interaction "local government-business") in the context of joint solutions to problems of social and economic development. The characteristics of intersectoral partnership at this level, problems and obstacles in its organization are determined. The article considers the results of a poll of enterprises of Zakarpattia region (questionnaire) and local governments of territorial communities (method of the in-depth semi-structured interviews) on their vision of their own participation in the intersectoral partnership. This poll was conducted as part of the research "Partnership Approaches to Community Development in a Polyethnic Border Region". The poll identified the resources that a business needs from such a partnership and the resources that it invests or is willing to invest in it. It also identified the main reasons that motivate business to cooperate and the main benefits it expects from intersectoral partnerships. The existing "local government-business" connections that have developed in the territorial communities of Zakarpattia, depending on the types of territorial communities (rural, township, city), are analyzed. It is important that the government is aware of the factor of development of the institutional environment through the intensification of partnerships. The development of institutional foundations may not be immediately felt by the community. But it provides knowledge, experience, and the correct and effective decisions in the long run for the social and economic development of the territorial communities.

Key words: intersectoral partnership, territorial community, local self-government bodies, business, cooperation, connections, interaction, poll, partnership approaches.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Реформа децентралізації та, відповідно, остаточне завершення формування територіальних громад суттєво збільшили організаційні та управлінські можливості і повноваження місцевої влади, а разом із тим і відповідальність за місцевий соціально-економічний розвиток та забезпечення спроможності власної громади. Більші можливості у досягненні цієї мети може дати саме міжсекторне партнерство влади, бізнесу та громадськості. Визначна роль щодо формування відповідного формального/неформального партнерства, активізації співпраці, модерації самого процесу належить органам місцевого самоврядування. А співпраця у напрямі «місцева влада – бізнес» сприятиме створенню робочих місць, наповненості місцевого бюджету, поліпшенню якості інфраструктури громади та у цілому рівня життя її мешканців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Про важливість міжсекторного партнерства у розвитку громади зазначає колектив акторів [1], звертаючи увагу на зростання ролі у цьому процесі самих її мешканців.

Питання партнерства органів місцевого самоврядування у вигляді асоціацій та об'єднань органів місцевого самоврядування заради вирішення питань місцевого розвитку розглядають В. Тихонов та В. Негода [2]. Роль соціального капіталу у міжсекторному партнерстві досліджуються у роботах [3] і [4]. На теоретичні основи розвитку територіальних громад звертає увагу І.Р. Тимечко [5]. Але дослідження практичної реалізації міжсекторного партнерства та наявного стану справ у цій сфері потребує значно більших акцентів.

У ході виконання комплексної наукової теми «Партнерські підходи до розвитку громад поліетнічного прикордонного регіону», яка виконувалася Закарпатським регіональним центром соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України впродовж 2019–2021 рр., було опитано представників органів місцевого самоврядування на предмет їхнього бачення рівня наявної співпраці з бізнесом та громадським сектором чи її відсутності, існуючих проблем та перешкод на шляху поглиблення/активізації такої взаємодії. Представників бізнесу було опитано щодо причин, які їх спонукають (можуть спонукати) до міжсекторного партнерства; вигоди, яку вони при цьому отримують; наявних потреб, які очікують задовольнити від такої співпраці; що готові вкладати чи вкладають у партнерство з представниками інших секторів. Так само були опитані громадські організації для виявлення рівня активності взаємодії у міжсекторному партнерстві та форм її реалізації. Під час аналізу відповідей респондентів було застосовано індукцію та дедукцію як методи наукового

пізнання, а також методи статистичного аналізу: визначення показників структури, середніх значень, метод ранжування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – визначити поточний стан міжсекторного партнерства між органами місцевого самоврядування і бізнесом у різних за типами територіальних громадах прикордонного регіону, сформулювати основні проблеми на шляху до активізації такого партнерства, а також визначити потреби та очікування обох сторін.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для виявлення зв'язків «влада–бізнес» та «влада – громадські організації», а також наявної міжсекторної співпраці, яка виникає у територіальних громадах, були проведені глибинні напівструктуровані інтерв'ю з органами місцевого самоврядування у громадах. При цьому опитано органи влади у 45% міських, 33% селищних та 51% сільських територіальних громад, що загалом становить 45% усіх територій Закарпаття (табл. 1).

Таблиця 1

Питома вага опитаних органів влади територіальних громад Закарпатської області

Тип громади	Наявні, од.	Опитано, од.	Частка, %
Міська	11	5	45
Селищна	18	6	33
Сільська	35	18	51
Разом	64	29	45

Джерело: складено авторами

Місцева влада територіальних громад, які мають своїм центром місто, зазначила про наявність угод про соціальне партнерство з бізнесом (80% опитаних міських громад), які офіційно підтверджені підписанням відповідних меморандумів про співпрацю. У громадах, сформованих навколо малих міст, соціальне партнерство також полягає у низькій/символічній орендній платі для бізнесу, співпраці зі спільного надання допомоги соціально вразливим категоріям громадян (співфінансування соціальних пакунків – продуктових наборів). Також у невеликих за кількістю населення громад, у тому числі міських, де відсутній чи мало представлений навіть середній бізнес (не кажучи вже про великий), місцева влада йде на зниження для діючих суб'єктів підприємництва відсоткової ставки місцевих податків і зборів чи навіть на звільнення від слати таких податків на певний час (наприклад, коли суб'єкти підприємницької діяльності не працюють у період заборони певного виду діяльності під час пандемії КОВІДу). Про це зазначило 20% опитаних міських територіальних громад області.

Про те, що бізнес періодично здійснює благоустрій власної та прилеглої території (як то

Таблиця 2

**Наявні зв'язки «влада – бізнес» у міських тергромадах Закарпатської області
(опитування органів місцевого самоврядування)**

Захід, взаємодія	Наявність у опитаних ТГ, од.	Наявність у опитаних ТГ, %
<i>Співпраця з бізнесом із боку місцевої влади</i>		
Зниження податків, податкові канікули (на період простою)	1	20
Угоди про соціальне партнерство (низька орендна плата)	4	80
<i>Співпраця з місцевою владою з боку бізнесу</i>		
Благоустрій власної і прилеглої території	3	60
Підтримка соціально-культурної сфери, спорту, спонсорство до Дня міста тощо	4	80
<i>Двостороння взаємодія</i>		
Обмін інформацією	2	40
<i>Перешкоди і проблеми у співпраці</i>		
Низька активність, пасивність, несвідома громадська позиція	1	20
Недовіра до влади	1	20

Джерело: складено авторами

ремонт фасадів будівель, тротуарів, під'їзних шляхів тощо), а також підтримує громаду через фінансову допомогу соціально-культурній сфері (наприклад, ремонт лікарні чи культурного закладу), спорту (утримання чи спонсорство спортивних команд, змагань), спонсорство на різноманітних заходах, що проводяться у громаді, вказали керівні органи всіх опитаних міських територіальних громад. Проте така активність бізнесу є скоріше фрагментарною, ніж носить системний характер, і до неї залучаються лише окремі суб'єкти підприємництва. Про низьку соціальну активність та несвідому громадську позицію бізнесу вже як перешкоду і проблему у зв'язках між владою і бізнесом зазначили 20% міських громад-респондентів.

Місцева влада громад, центром яких є селище міського типу, вказала на більший перелік перешкод, які вони бачать, для конструктивної співпраці з бізнесом. Зокрема, їх можна сформулювати у три групи (табл. 3), а низька соціальна бізнесова активність є перешкодою у співпраці на думку 66,7% опитаних. На проблеми

незареєстрованої бізнесової діяльності (особливо приватних зелених садиб у туристичній сфері): так званого тіньового сектору економіки громади, необлікування реальної зарплати найманих робітників або ж узагалі неофіційного працевлаштування, а також фактичної сплати податків у інші громади з доходів, що генеруються у даній територіальній громаді (наприклад, коли йдеться про зелений тариф), теж указали 66,7% респондентів. Значний відсоток відповідей, які окреслили зазначені проблеми, свідчить про її гостроту та нагальність, особливо у громадах, які сильно відчувають нестачу наповнення бюджету. Отже, питання легалізації тіньової економіки громади та просто чесна сплата наявних податків, за словами керівників громади, дадуть змогу суттєво наповнити місцевий бюджет, забезпечити фінансування першочергових соціальних заходів та уникнути необхідності очікувати спонсорську допомогу від самого бізнесу.

Так, окремі представники місцевого самоврядування наголошували, що не стільки очі-

Таблиця 3

**Наявні зв'язки «влада – бізнес» у селищних тергромадах Закарпатської області
(опитування органів місцевого самоврядування)**

Захід, взаємодія	Наявність у опитаних ТГ, од.	Наявність у опитаних ТГ, %
<i>Співпраця з бізнесом із боку місцевої влади</i>		
Зниження податків, податкові канікули (на період простою)	3	50
<i>Співпраця з місцевою владою із боку бізнесу</i>		
Благоустрій власної і прилеглої території	1	16,7
Підтримка соціально-культурної сфери, спорту, спонсорство до Дня міста тощо	4	66,7
Аварійні рятувальні бригади спецтехніки на підприємствах	1	16,7
<i>Перешкоди і проблеми у співпраці</i>		
Легалізація бізнесу і адміністрування ПДФО, інших податків і зборів	4	66,7
Відсутність, нестача кваліфікованих робітників і низька оплата праці	1	16,7
Низька активність, пасивність, несвідома громадська позиція	4	66,7

Джерело: складено авторами

кують на сприяння та допомогу від бізнесу для громади, скільки на прозорість його діяльності та законслухняність. Деякі керівники громади взагалі не сприймають спонсорсько-допоміжну співпрацю з боку бізнесу, обґрунтовуючи це небажанням «бути винним» бізнесу. Натомість суворо проводять свою діяльність у напрямі легалізації тіньової економіки в громаді та належної сплати всіх податків.

Для селищних територіальних громад співпраця для влади з боку бізнесу більшою мірою виглядає як підтримка соціально-культурної сфери, спорту, різних святкових заходів у громаді (66,7% опитаних). Натомість благоустрій власної чи прилеглої території зустрічається не так часто (16,7%). Є також приклад спільного вирішення проблем природно-техногенного характеру шляхом залучення відповідної спецтехніки і рятувальних бригад із розміщених підприємств (16,7%). Про зниження окремих податків чи звільнення від них на певний період часу суб'єктів підприємницької діяльності, що розміщуються на території громади, зазначили 50% опитаних органів влади у селищних територіальних громадах. Місцева влада 33,3% опитаних сільських територіальних громад так само вказує на використання податкових знижок і пільгового податкового періоду для бізнесу як методу співпраці органів самоврядування громади з місцевим бізнесом (табл. 4).

Також використовуються безкоштовне (пільгове) надання природних ресурсів (зокрема, земельних ресурсів) територіальної громади (16,7% опитаних громад), правова допомога з

оформленням відповідної документації (11,1%), укладання угоди про соціальне партнерство (5,6%).

Із боку бізнесу найчастіше місцева влада спостерігає сприяння розвитку громади у формі підтримки соціально-культурної сфери (наприклад, ремонт шкіл, садочків; подарунки дітям на свята; відновлення пам'ятних і культурно-історичних місць; допомога пенсіонерам, інвалідам та іншим уразливим верствам населення; придбання костюмів та музичних інструментів до Будинку культури; ремонти у музичній школі і будинку культури тощо), спорту (фінансова підтримка спортивних команд), спонсорства до різних святкових заходів і подій у територіальній та ін. Про такий аспект співпраці наголосили 55,6% опитаних сільських громад. Окрім того, йдеться про надання бізнесом фінансових ресурсів на задоволення поточних потреб громади (22,2%), надання допомоги технікою та обладнанням (11,1%; до прикладу, під час асфальтування доріг), благоустрій прилеглої території (11,1%; ремонт фасадів будівель, під'їзних шляхів, тротуарів тощо).

Найбільш наболілою проблемою для сільських громад є легалізація тіньового малого бізнесу – від моменту реєстрації здійснення підприємницької діяльності до реального декларування доходів чи зарплат працівників. Місцева влада чітко розуміє, що це все (за 100%-ї чесної сплати податків) дуже суттєво підвищує дохідну частину бюджету. А це, своєю чергою, і забезпечення соціально-культурної сфери на селі, і допомога уразливим верствам населен-

Таблиця 4

Наявні зв'язки «влада – бізнес» у сільських територіальних громадах Закарпатської області (опитування органів місцевого самоврядування)

Захід, взаємодія	Наявність у опитаних ТГ, од.	Наявність у опитаних ТГ, %
<i>Співпраця з бізнесом із боку місцевої влади</i>		
Зниження податків, податкові канікули (на період простою)	6	33,3
Безкоштовне, пільгове надання природних ресурсів (зокрема, землі)	3	16,7
Допомога з оформленням належної документації	2	11,1
Угоди про соціальне партнерство	1	5,6
<i>Співпраця з місцевою владою з боку бізнесу</i>		
Благоустрій власної і прилеглої території	2	11,1
Підтримка соціально-культурної сфери, спорту, спонсорство до Дня міста тощо	10	55,6
Надання фінансових ресурсів	4	22,2
Надання техніки, обладнання	2	11,1
<i>Двостороння взаємодія</i>		
Обмін інформацією	2	11,1
<i>Перешкоди і проблеми у співпраці</i>		
Низька активність, пасивність, несвідома громадська позиція	2	11,1
Легалізація бізнесу і адміністрування ПДФО, інших податків і зборів	10	55,6
Відсутність, нестача кваліфікованих робітників і низька оплата праці	1	5,6
Недовіра до влади	1	5,6

Джерело: складено авторами

ня, і доглянуті та освітлені вулиці, і вирішення проблем побутових відходів, і задоволення багатьох інших питань життєдіяльності громади.

Виняток – сільські громади, які розміщені навколо м. Ужгород і на території яких працюють середні і великі бізнеси. Вони практично не відчують такої проблеми. Так, місцева влада зазначає, що навіть за звернення якось до таких підприємств із проханням про співфінансування робіт щодо благоустрою території менеджмент чітко висловлює незрозуміння таких прохань, адже справно сплачує до бюджету великі кошти у вигляді податків і вважає, що ці питання повинні вирішувати саме влада, а не знову ж таки підприємство, яке вже зробило свій внесок у розвиток території через податки. І до органів місцевого самоврядування така позиція також починає все більше ставати прийнятною і нормальною. Окремі голови і віддалених від міст сільських територіальних громад послідовно наголошують, що співпрацю бізнесу з владою бачать виключно у справній сплаті податків та економічній законслухняності. За такої умови вони самі в змозі вирішувати всі поточні, а то й стратегічні, питання розвитку громади.

Разом із тим 11,1% респондентів зазначили про низьку активність та несвідому громадську позицію бізнесу, а 5,6% – про відсутність чи нестачу кваліфікованих робітників і низьку оплату праці, на їхню думку, у селі.

У наступній таблиці подано узагальнені результати інтерв'ю з органами місцевого самоврядування щодо їхнього бачення взаємозв'язку «влада – бізнес» на місцевому рівні.

Опитування місцевої влади свідчить про різну наскрізність співпраці між владою і бізнесом, а також виявлені перешкоди і проблеми у співпраці в розрізі типів територіальних громад.

Опитування представників бізнесу виявило, що найвищий рівень довіри вони виявили до органів місцевого самоврядування – 80%. Тобто з погляду міжсекторної співпраці (влада – бізнес – ГО) саме даний формат, на думку бізнесу, мав би бути найрезультативнішим та взаємовигідним. Це свідчить про готовність та налаштованість бізнесу до контактів саме з місцевою владою, до участі в обговоренні питань щодо можливої співпраці.

Серед причин міжсекторної співпраці бізнесу в Закарпатській області з іншими секторами найчастіше згадувалися вигоди і результати, які отримує організація, та прикордонне розміщення і близькість до західних партнерів.

Суттєвими спонуканнями до міжсекторної співпраці опитаний бізнес також назвав зміни зовнішнього середовища, які потребують співпраці (60%); особистий досвід, якості та прагнення керівників (53,3%); проактивну поведінку бізнесу з пошуку партнерів (46,7%), полікультурне та поліетнічне середовище Закарпаття (46,7%). На інше зовнішнє фінансування бізнес завдяки міжсекторному партнерству бізнес розраховує в останню чергу. Не настільки сильно також спонукають його і «загальна трендовість» такої співпраці та складні проблеми, які не можна вирішити в межах бізнесового середовища. Як правило, такими питаннями бізнес намагається не перейматися, зосередившись на забезпеченні власного добробуту. Інакша ж по-

Таблиця 5

Наявні зв'язки «влада – бізнес» у тергромадах Закарпатської області (опитування органів місцевого самоврядування)

Захід, взаємодія	Міські ТГ	Селищні ТГ	Сільські ТГ
<i>Співпраця з бізнесом із боку місцевої влади</i>			
Зниження податків, податкові канікули (на період простою)	+	+	+
Безкоштовне, пільгове надання природних ресурсів (зокрема, землі)			+
Допомога з оформленням належної документації			+
Угоди про соціальне партнерство	+		+
<i>Співпраця з місцевою владою з боку бізнесу</i>			
Благоустрій власної і прилеглої території	+	+	+
Підтримка соціально-культурної сфери, спорту, спонсорство до Дня міста тощо	+	+	+
Надання фінансових ресурсів			+
Надання техніки, обладнання		+	+
<i>Двостороння взаємодія</i>			
Обмін інформацією	+		+
<i>Перешкоди і проблеми у співпраці</i>			
Низька активність, пасивність, несвідома громадська позиція	+	+	+
Легалізація бізнесу і адміністрування ПДФО, інших податків і зборів		+	+
Відсутність, нестача кваліфікованих робітників і низька оплата праці		+	+
Недовіра до влади	+		+

Джерело: складено авторами

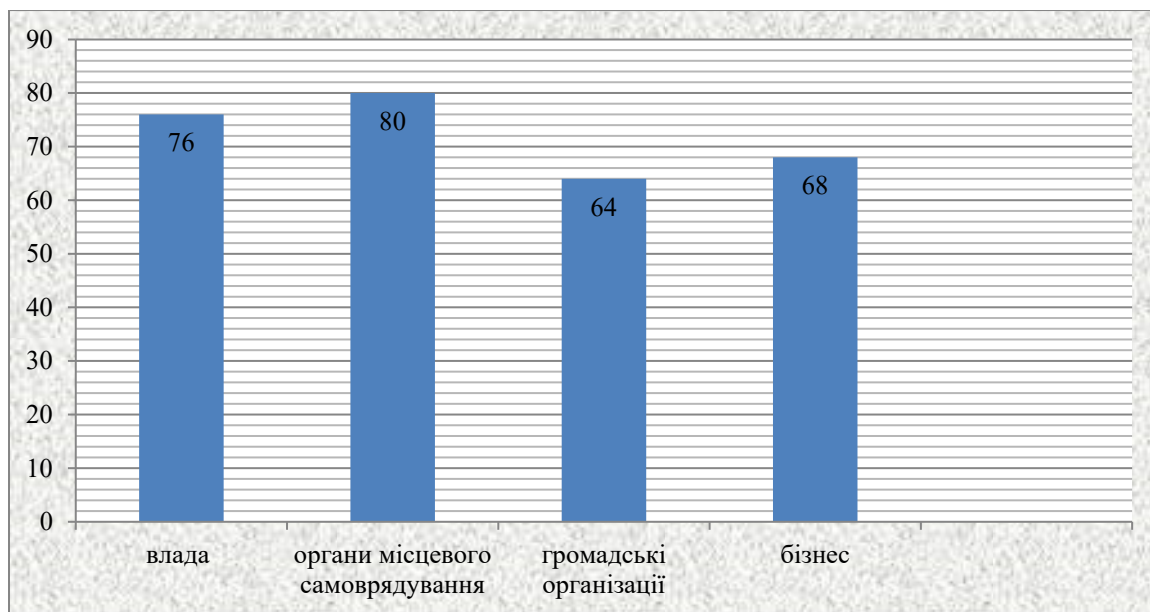

Рис. 1. Рівень довіри бізнесу до організацій з інших секторів, %

Джерело: за даними опитування представників бізнесу

Рис. 2. Рівень важливості причини міжсекторної співпраці бізнесу, %

Джерело: за даними опитування представників бізнесу

ведінка притаманна тим представникам бізнесу, які мають високу соціальну відповідальність, але її формування потребує років діяльності та відповідного світогляду.

Вигоди, які бачить для себе бізнес від міжсекторної співпраці, розподілилися так:

Найчастіше вигоду від міжсекторної співпраці бізнес бачить у гнучкості управління та відкритості прийняття рішень (60%), підвищенні

довіри до нього, покращенні його репутації, а також в ефективнішому використанні ресурсів під час досягнення цілей (53,3%). Складник соціальної відповідальності перед працівниками вбачається у 46,7% випадків. Трохи менше, на думку бізнесу, припадає на суто підприємницькі вигоди у вигляді отримання доходів і можливості подолати інституційні й регуляторні прогалини (40%) та у вигляді розподілу ризиків

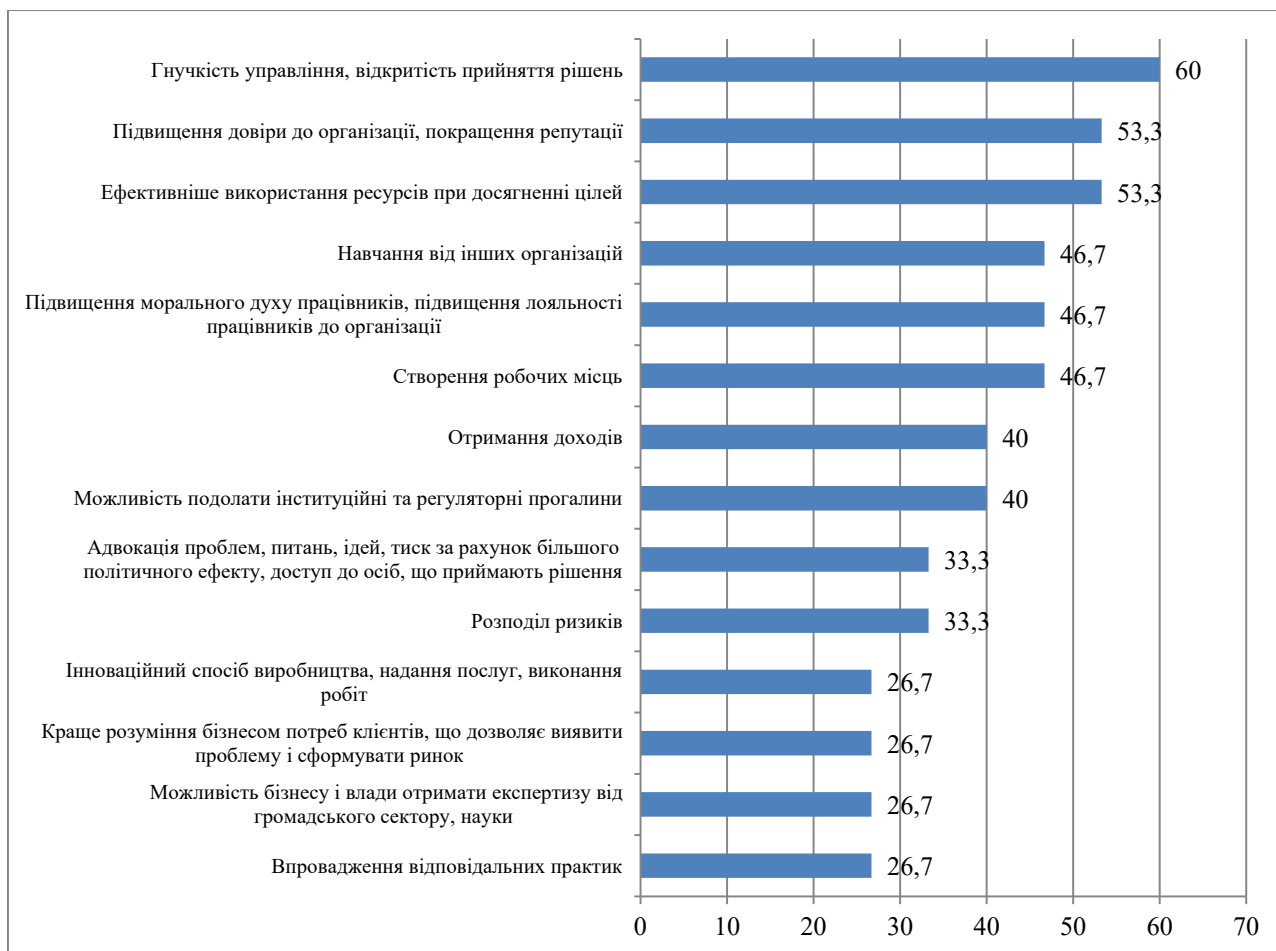

Рис. 3. Рівень вагомості вигід для бізнесу від міжсекторного партнерства, %

Джерело: за даними опитування представників бізнесу

і адвокації своїх проблем серед влади (33,3%). Інші вигоди для власної діяльності, які ще були зазначені, полягають в інноваційному способі діяльності, кращому розумінні бізнесом потреб клієнтів, можливості бізнесу і влади отримати експертизу від громадського сектору та науки, впровадженні відповідальних практик (26,7%).

Отже, найактуальнішими ресурсами, які бізнес вкладає і водночас потребує від міжсекторного партнерства, – це знання, навички та інформація. І в принципі у зв'язках «бізнес – влада» (особливо на місцевому рівні) дана взаємодія непогано забезпечена. Другий (за важливістю для бізнесу) рівень взаємобміну ресурсами з іншими секторами – це технології і ноу-хау, а також людський капітал. Проте з боку органів місцевого самоврядування належне сприяння задоволенню цього рівня взаємодії для бізнесу об'єктивно не повністю можливе, оскільки влада, очевидно, таким не володіє. Але вона цілком може задовольнити потреби бізнесу «третього рівня» – це природні ресурси. І тут повноваження та можливості органів місцевого самоврядування є дуже значними. Саме у цьому напрямі місцева влада може налагоджувати партнерські стосунки з бізнесом, аби громада отримала свої вигоди (створення робо-

чих місць, наповнення бюджету податками, залученість до життя громади і т. п.).

Такі нематеріальні вкладення/потреби, як політичний вплив/лобізм/адвокація та соціальний капітал, матеріальні вкладення/потреби, як то нерухомість чи обладнання/транспорт, а також фінансові ресурси у міжсекторній співпраці для бізнесу, є потребами дещо нижчих рівнів (згідно з даними опитування бізнесу).

Упродовж останніх трьох років найчастіше міжсекторна співпраця бізнесу (який розміщується у міських громадах) відбувалася із секторами освіти, науки, закладів охорони здоров'я, поліції, міжнародних організацій. На другому місці за частотою співпраці у бізнесу були органи влади та місцевого самоврядування. Далі йшли громадські організації та інші представники бізнесу. Як правило, завжди або ж найчастіше співпраця бізнесу і місцевої влади полягала в обміні інформацією; на другому місці серед видів взаємодії – спільне планування, координація і проведення спільних заходів, тренінгів чи програм. Інколи така співпраця оформлялася у вигляді формального договору, меморандуму. Рідше це було об'єднання матеріальних, людських, фінансових ресурсів (як формально, так і неформально).

Таблиця 6

**Рівень надання/потреби ресурсів бізнесу у міжсекторній співпраці,
% важливості/частоти вкладення чи потреби бізнесу**

Зміст	Бізнес вкладає	Бізнес потребує	Рейтинг рівнів надання/потреби
Нерухомість, приміщення	53,3	20	4
Обладнання, транспорт	26,7	33,3	5
Людський капітал	60	46,7	2
Волонтерство (безкоштовна праця)	26,7	20	5
Технології і ноу-хау	46,7	60	2
Фінансові ресурси	40	33,3	4
Політичний вплив / лобізм / адвокація	46,7	33,3	4
Соціальний капітал, зв'язки з іншими організаціями	40	40	4
Знання, навички	73,3	73,3	1
Інформація	73,3	66,7	1
Природні ресурси	40	53,3	3

Джерело: за даними опитування представників бізнесу

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, наведена інформація засвідчує, що загалом місцева влада сільських територій намагається ширше і більше застосовувати різні види співпраці між бізнесом та владою, що, очевидно, зумовлено меншою кількістю бізнесів (особливо середніх чи великих), які розміщені на її території, і, відповідно, меншими сплаченими податками та наповнюваністю бюджету. Усе це також впливає на рівень спроможності громади, тому влада шукатиме якомога більше різних варіантів, аби забезпечити фінансування поточних потреб, у тому числі і через різні форми взаємодії з бізнесом. Аналогічно і бізнес, формуючись у самодостатній громаді та чесно сплачуючи невеликі податки, насамперед дбатиме про свій фінансовий добробут та вимагатиме від влади виконання її прямих функцій без звернення до нього за додатковими фінансовими ресурсами і т. п. А добровільна участь бізнесу в розвитку громади вже визначатиметься виключно його соціальною відповідальністю, свідомою громадською позицією, бажанням сформувати позитивний імідж в очах мешканців громади і тим самим збільшити прихильність до своїх товарів/послуг. Разом із тим про низьку активність бізнесу щодо його залученості до співпраці з місцевою владою тією чи іншою мірою зазначили органи місцевого самоврядування у всіх типах територіальних громад (хоча логічно саме у сільських громадах ця перешкода, зі слів влади, є найменш відчутною). Відповідно, що урбанізованішою є територіальна громада, то менше неофіційної (документально не оформленої) взаємодії бізнесу і влади спостерігається, а основні акценти полягатимуть у діяльності обох у межах правового поля. До тих видів взаємодії, яка зустрічається в усіх типах громад, слід віднести ті чи інші податкові пільги, благоустрій власної і прилеглої територій, підтримку соціально-культурної сфери, спорту, спонсорство до святкових та урочистих заходів. Отже, можна стверджувати, що міжсекторна взаємодія «влада – бізнес» чітко відстежується та присутня у територіальних громадах регіону.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Посібник з розвитку громад: практичний poradnik для небайдужих / А. Дуда та ін. Київ : ЛАТ і К, 2008. 458 с.
2. Тихонов В.Н., Негода В.А. Проблеми консолідації асоціацій органів місцевого самоврядування України. *Роль громадських організацій та інших неурядових структур у становленні та розвитку місцевого самоврядування в Україні*: науково-практичний посібник. Київ, 2003. С. 90–96.
3. Оленковська Л.П. Шляхи становлення між секторного партнерства на місцевому рівні в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. №10. С. 168–171.
4. Грицаєнко М.І. Місце соціального капіталу у формуванні та об'єднанні територіальних громад. *Бізнес Інформ*. 2017. № 8. С. 116–123.
5. Тимечко І.Р. Концептуальні підходи до розвитку територіальних громад. *Проблеми економіки*. 2019. № 1(39). С. 83–88.

REFERENCES:

1. Duda A., Yel'cheva L., Ibrahimova I., Pidlus'ka I. (2008) *Posibnyk z rozvytku ghromad: praktychnyy poradnyk dlja neбайduzhykh* [A handbook on community development: a practical guide for those who care]. Kyiv: LAT y K. (in Ukrainian)
2. Tykhonov V.N., Nehoda V.A. (2003) *Problemy konsolidacii asociacij orghaniv miscevogho samovrjaduvannja Ukrainy* [Problems of consolidation of associations of local self-government bodies of Ukraine]. *Rolj ghromadsjykh orghanizacij ta inshykh neurjadovykh struktur u stanovlenni ta rozvytku miscevogho samovrjaduvannja v Ukraini* [The role of public organizations and other non-governmental structures in the formation and development of local self-government in Ukraine]. Kyiv: Atika, pp. 90–96.
3. Olenkovs'ka L.P. (2013) *Shljakhy stanovlennja mizh sektor-nogho partnerstva na miscevomu rivni v Ukraini* [Ways of formation of intersectoral partnership at the city level in Ukraine]. *Investments: practice and experience*, no. 10, pp. 168–171.
4. Hrytsayenko M.I. (2017) *Misce socialjnogho kapitalu u formuvanni ta ob'jednanni terytorijnykh ghromad* [The place of social capital in the formation and unification of territorial communities]. *Business inform*, no. 8, pp. 116–123.
5. Tymechno I.R. (2019) *Konceptualjni pidkhody do rozvytku terytorijnykh ghromad* [Conceptual approaches to the development of territorial communities]. *Problems of the economy*, vol. 39, no. 1, pp. 83–88.